

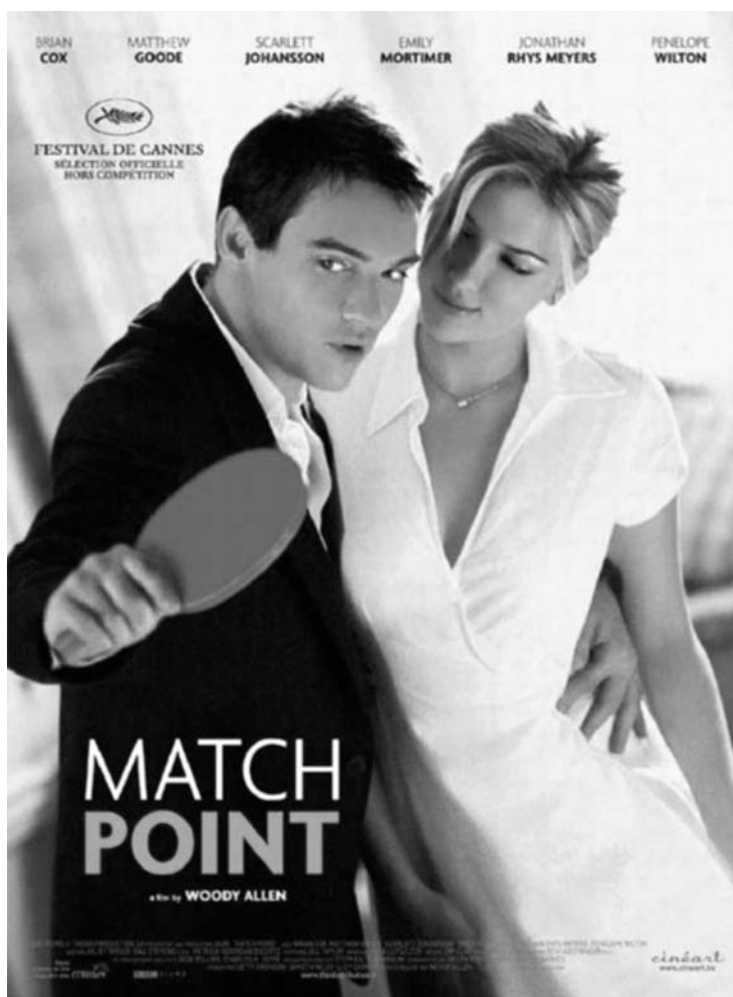

Segons la definició que recull la Gran Enciclopèdia Catalana, l'ètica determina la rectitud i el sentit del comportament humà segons uns principis normatius dels quals es deriven uns deures i unes obligacions. Més en concret, la deontologia estudia els deures i l'ètica professional. En aquest article, m'agradaria mirar d'aplicar aquestes teories al cinema.

Ara bé, ¿té sentit parlar d'ètica en art, o més aviat el mateix concepte d'ètica representaria una limitació a l'expressió creadora? De fet, ¿a qui ha de retre comptes, el creador? ¿Envers qui té deures? ¿Qui determinarà la "rectitud del seu comportament"? En principi, ningú. Cada espectador podrà estar d'acord o no amb allò que se li ha mostrat, però, com a mínim en el segle XXI, no sembla haver-hi cap consens sobre què és ètic o no en art, al contrari d'allò que succeeix en alguns temes polítics o socials. D'altra

banda, hem de reconèixer que la majoria d'espectadors, el que sí gosarien jutjar seria l'ètica d'alguns personatges, d'algunes situacions argumentals o del plantejament del tema, però no el mateix discurs fílmic. Això s'entén perfectament quan parlem d'*El naixement d'una nació* (*The Birth of a Nation*; D. W. Griffith, 1915): hom n'ha criticat sovint l'apologia del racisme, encara que els seus recursos expressius es consideren plenament vàlids.

Passem ara a la deontologia. ¿És aplicable a l'estil cinematogràfic? Traduït: ¿podem establir uns deures, una ètica professional a l'hora de filmar? Crec que sí. A falta d'un codi deontològic dels directors de cinema, vull pensar que cadascun d'ells estableix una sèrie de normes a cada nova pel·lícula, és a dir, fixa uns principis (deontològics?) als quals ha d'esser fidel, ni que sigui perquè és ell mateix qui posa les bases de la seva obra.

Per tant, consider que si el contingut d'una cinta és conforme als seus principis de llenguatge expressiu, és ètica. Per tant, això contestaria la darrera de les preguntes del paràgraf precedent: qui ha de determinar el comportament correcte de l'artista és ell mateix, en el sentit que ha d'esser coherent amb els seus mètodes de creació.

Voldria demostrar això amb dos exemples d'aquesta temporada: *Princesas* de Fernando León de Aranoa i *Match Point* de Woody Allen. Tenen en comú el fet de comptar amb dos artistes amb una veu pròpia i que sempre són els guionistes de les pel·lícules que dirigeixen.

Princesas exhibeix durant tot el metratge un estil, una manera de mirar, que l'acosta al gènere documental: la fotografia intenta esser crua, sense additius acaramel·lats; la majoria de les actrius que interpreten les prostitutes són desconegudes pel gran públic; però sobretot la càmera, amb els típics moviments de qui la duu damunt l'espatlla, insufla un aire de reportatge a tot el conjunt que, possiblement de manera inconscient, és percebut pel públic com a mostra de realisme. Això quant a la forma.

El contingut, en canvi, no es correspon amb l'anàlisi que hom esperaria d'aquella forma. Per començar, la pel·lícula no tracta de la prostitució, com ja va explicar prou el mateix Aranoa, sinó de la relació entre dues persones que s'hi dediquen. Conseqüentment, no hi ha gaires seqüències que impliquin intel·lectualment l'espectador; la majoria se circumscriuen al pla senti-

mental, apel·len al públic de manera emocional. Encara més: hi ha una evident manca d'informació respecte del personatge de na Caye (Candela Peña). ¿Com i per què es va iniciar en aquest ofici? ¿Quin nivell cultural i d'estudis té? ¿Per què hi continua, si aparentment no es guanya bé la vida i és obvi que no li agrada la feina?

Resumint, tenim una pel·lícula amb una textura d'imatges rasposa, amb uns colors apagats, amb una càmera en mà que remet, indefectiblement, a la plasmació objectiva de la realitat. Però d'altra banda, ens trobam que la cinta no intenta analitzar el tema de la prostitució, no és cap documental. La prova més feaent d'això són els monòlegs de na Caye, d'un sentit poètic tan incontestablement bell com incongruent amb el to general de la cinta. ¿No resulta massa xocant que una prostituta tengui temps de filosofar sobre "l'enyorança d'allò que encara ha de venir", per citar-ne només un exemple?

A l'altre cantó, hi trobam *Match Point*. Woody Allen comença la seva narració amb un pla fix d'una xarxa de tennis, sobre la qual va passant la pilota, fins que un moment hi xoca. Allen congela la imatge mentre la veu en off hi fa referència. Al final de la història, un anell xoca contra un arrambador i Allen torna a congelar aquesta imatge, en un paral·lelisme no per obvi, menys intel·ligent. De fet, és aquesta imatge la que activa de manera definitiva l'intel·lecte de l'espectador i el força a plantejar-se tota una sèrie de qüestions. Entremig, hem presenciat la història totalment fictícia d'un personatge que, curiosament, és narrada de manera més asèptica que la de *Princesas*, però del qual tenim molta més informació, és a dir, més elements de judici. Dit d'una altra manera, la història que ens conta *Match Point* no amaga el seu caràcter de ficció i l'estil es concentra a remarcar aquells punts de la narració que són claus per al seu desenvolupament temàtic. ¿Allen manipula? És clar. Com Aranoa. Qualsevol creador artístic ho fa. Però la manipulació del primer exigeix un paper actiu al públic. No tanca el tema, sinó que l'exposa amb totes les seves implicacions i ens força a prendre-hi una postura en un sentit o un altre.

¿Per què crec que la mirada d'Allen és més ètica que la d'Aranoa? Perquè la manera de narrar del primer serveix el propòsit del film. En canvi, tenc la sensació que Aranoa no juga net. Les seves imatges transmeten la mateixa sensació d'objectivitat i acostament que les d'Allen (tot i que amb diferents recursos), però el seu guió i, sobretot, els seus diàlegs, no hi encaixen. Aranoa simula l'objectivitat o, si voleu, el realisme, però en el fons només planteja una sèrie de qüestions sentimentals entre dos personatges molt concrets. A l'altre cantó, Allen no simula res: la seva mirada sí que és objectiva. El seu estil és eixut i concís perquè sap que parla de temes espinosos i no vol prendre-hi partit ni, molt manco, coaccionar-nos sentimentalment. La meua conclusió és, doncs, que des d'un punt de vista deontològic, el codi de conducta (en aquest cas, el codi d'estil) que exhibeix el nord-americà en el seu film és més coherent que el del director espanyol. ■